

ОКВИРИ НАУЧНОГ РАДА

(Војислав Максимовић, Научни путокази: теорија, методи и техника научноистраживачког рада, Филозофски факултет Универзитета у Источном Сарајеву, Пале, 2014)

У оквиру издавачке продукције Филозофског факултета Универзитета у Источном Сарајеву, у едицији *Монографије и монографске студије*, под бројем три, објављена је књига др Војислава Максимовића под насловом *Научни путокази*. Књига обухвата теорију, методе и технику научноистраживачког рада што је јасно прецизирано и у њеном поднаслову.

Монографија је настала као плод ауторовог вишедеценијског наставног и научног искуства и књижевних интересовања. Академик Војислав Максимовић ангажован је као професор емеритус на постдипломским и сада на мастер студијама Филозофског факултета на Катедри за општу књижевност и библиотекарство за предмет *Методологија и техника научног рада*. Објавио је око хиљаду научних радова и око четрдесет књига, што научних монографија, што књижевних дјела, збирки пјесама, романа, путописних и мемоарских књига и библиографија. Имајући у виду овако обимно и богато наставно, научно и књижевно искуство, сматрамо да је аутор изузетно компетентан да нас упуту у свијет науке и научноистраживачког рада.

У структури монографије нису посебно издвојена и насловљена поглавља, већ њу чине три тематске цјелине које имају своје посебности, али и међусобне повезаности. У тематским цјелинама мозаички су представљене *теорија, методи и техника* у научноистраживачком раду, као и њихови бројни пратећи елементи. Након „Уводних назнака“ дато је основно значење термина *теорија, методи и техника* у научноистраживачком раду, јер се они јављају у свим научним врстама, у њиховој практичној истраживачкој обради. Опште дефиниције ових појмова су прихваћене у научној лексици, али ради њиховог бољег спознавања и разумијевања аутор нам даје шира и појединачна објашњења не запостављајући њихову суштинску и унутрашњу

¹ bojana.lasica@ffuis.edu.ba

везу као главних научних чинилаца. Свака тема обрађена је од историјских коријена њеног настанка, па до данашњих дана.

Прву тематску цјелину чини теорија која је и почетна дисциплина за сваку науку. Научне теорије се јављају од најстаријих времена па до данас. Неке од њих су донијеле историјске прекретнице и крупна научна догађања. Пратећи временски слијед научних токова, аутор нам је представио неке од главних научних теорија, као и њихове утемељиваче. То су: геоцентрична теорија Клаудија Птоломеја, хелиоцентрична теорија Николе Коперника, теорија еволуције (дарвинизам) Чарлса Дарвина, марксизам Карла Маркса, психоанализу Сигмунда Фројда и теорију релативитета Алберта Ајнштајна.

Развојем свјетске науке стварала се и њена историја. Она је пратила научне токове, истицала њена најкрупнија научна открића, бројне и значајне изуме и проналаске, преносила научна искуства и показала допринос појединаца и научних институција. Селективним избором представљени су неки од најзначајнијих научника у оквиру два временска периода која је дефинисала општа историја. Први је античко доба у ком се јављају: Питагора, Хипократ, Демокрит, Платон, Аристотел, Еуклид, Херодот, Плиније Старији, Плутарх и Гален. Други период је ренесанса и ново доба којем припадају: Леонардо да Винчи, Ђордано Бруно, Франсис Бекон, Галилео Галилеј, Рене Декарт, Блез Паскал, Исак Њутн, Карл Лине, Руђер Бошковић, Пјер Симон Лаплас, Александар Хумболт, Јосиф Панчић, Алфред Едмунд Брем, Димитриј Иванович Менделеев и Иван Владимирович Мичурин. Ту су затим и алхемичари и утописти, као и најзначајнији научни проналазачи: Архимед, Јохан Гутенберг, Бенџамин Франклин, Џејмс Ват, Александар Волта, Андре-Мари Ампер, Самјуел Морзе, Луј Пастер, Алфред Нобел, Роберт Кох и Никола Тесла. Поред биографских података сваког појединца, аутор нам доноси и велики број библиографских података о литератури на нашем језику која се на њих односи. То нам отвара пут за детаљнија истраживања о свјетским научницима и њиховим проналасцима који су и највидљивија ознака цивилизације у цјелини. Будући да струку прихватамо и као непосредну примјену науке у одређеној области, онда стручни радови могу да буду и добро полазиште за научно елаборирање одређене теме. Због тога су представљени главни стручни радови, као што су: буквари, читанке, граматике, правописи, рјечници, приручници, скрипта и уџбеници. Објашњено је етимолошко значење њихових назива и дат је велики број примјера ових објављених публикација, без икаквог посебног вредновања.

Другу тематску цјелину чине научни методи. Поред научноистраживачких, постоје и методи у образовању, у наставној и предавачкој пракси које проучава методика појединих дисциплина. Веома је важно разликовати ове двије врсте метода. Уочено је да се често не прави разлика између метода и

методологије и да се ови појмови употребљавају у истом значењу. То је, како наводи аутор „знак недовољне научне дистанце и прецизности“. Наглашено је да је методологија наука о методима. Она их идентификује, групише или разврстава и оцјењује њихов смисао и значај у научном истраживању. Постоје општи научни методи који су јединствени и опште примјенљиви у сваком истраживачком раду и посебни који су специфични за сваку науку. Даље разматрање научних метода дато је на конкретним примјерима наука и умјетности, које су се већ одавно профилисале и традиционално се изучавају у нашем образовном систему. У њима се јасно уочава њихова креативна посебност, а редослијед којим су наведене одређује постепеност у којој су се својевремено обликовале поједине науке. Тако постоје: филозофски, теолошки, социолошки научни методи, методи истраживања у историјским наукама, правни облици, извори и методи, географски научни методи, научни методи у изучавању астрономије, методи истраживања у биолошким наукама, математички научни методи, научни методи у физици, хемијски научни методи, научни методи у изучавању медицине, научни методи у геологији, у психологији, педагогији, филолошки и лингвистички методи, методи у изучавању књижевности, умјетности и методи науке о библиотекарству. За ближе спознавање наведених научних метода, уз сваку научну дисциплину, дат је списак адекватне литературе.

С обзиром на то да постоји више научних институција и установа које се баве научноистраживачким радом, издвојене су и представљене најзначајније: Академије наука и умјетности, научни институти и заводи, високошколске установе, библиотеке, архиви и музеји. Истакнута је улога појединаца и њихов допринос у научном раду. Праве резултате они постижу индивидуалном иницијативом и властитим напорима, за шта су након тога и адекватно награђени, одређеним звањима и адекватним титулама. Звања су магистри, мастери и доктора наука, а титуле су академици и почасни професори универзитета. Како већина научних истраживања започиње упознавањем претходних сазнања, истакнут је и значај научне периодике, библиографије, библиотечких, издавачких и књижарских каталога, лексикона и енциклопедија у научноистраживачком раду. Они служе као извор елементарних података и због тога је неопходна спретност и снажљивост у њиховом проналажењу и коришћењу. Завршна научна истраживања саопштавају се у писаној форми у облику научних радова. Постоји више врста научних текстова који су представљени хронолошким редослиједом појављивања, од античке и ренесансне науке до савременог доба. Анализирани су: посланице и писма, научни чланци, огледи и есеји, научни реферати и рецензије, научни коментари или објашњења, научни програми и пројекти, научни извјештаји, научни сепарати и посебни отисци, научне расправе, научне студије, научни зборници, збирке научних текстова, сабрана или изабрана научна дјела, на-

учне споменице, научне хрестоматије, антологије научних радова, семинарски и дипломски радови, магистарски радови и докторске дисертације или тезе. Уз све ове врсте наведен је и одређен број њихових карактеристичних примјера. Како су бесједе имале научнотеоријске садржаје, аутор указује на неке најзначајније бесједнике, најприје у старогрчком и римском, а онда и у каснијем времену, укључујући и неке видове бесједништва код Југословена, а прије свега Срба.

Трећу тематску цјелину чини техника научног рада. Она обухвата укупан научни поступак у настајању неког дјела, његову структуру, па чак и стил. Структуру научног рада чине: увод, уводне напомене или предговор, разрада основне теме, фусноте или маргине, закључак, употребљена литература и извори, резиме или сумари, индекси или регистри, напомена, документациони додаци и илустровани прилози и садржај. Ови градивни елементи су рашчлањени и појединачно приказани. Истакнут је и значај научних извора у научноистраживачком раду, јер су они поуздана гаранција њихове аутентичности, а и вриједности. Посебно су издвојени и представљени следећи научни извори: документи и материјали, фељтон или подлистак, хронике и љетописи, аутобиографије, биографије и мемоари, дневници и путописи и дат је њихов велики број примјера.

У даљем тексту аутор се бави проблемом научне етике за коју каже: „Етика усмјерава научника на властите истраживачке напоре, на залагање за истину у науци, за усмјеравање својих научних резултата у опште корисне сврхе, за истраживачку толеранцију, за сарадњу са другим научницима на основу узајамности и респектовања. Својим узорним понашањем у раду и понудама резултата које је постигао, научник даје подстрек и другима да слиједи његове моралне принципе“. Упоредо са развојем науке формирала се и научна критика. Њен прави смисао остварује се у правичном представљању и афирмацији објављених дјела. Представљено је и неколико врста ових радова: осврти, прикази и огледи о научним дјелима и темама, научне полемике и научни памфлети. Све врсте наведених радова обогаћене су са одговарајућим примјерима. Књига се завршава са текстом „Пред новим научним просторима и путоказима“ гдје аутор долази до закључка: „Пред новом науком је довољно широко поље, на које ће ступати они најспособнији, а и најсмионији, јер и у науци је увијек била потребна одважност. Подстицаће их чврсто утемељена искуства претходника, а и властита воља и занос да надмаше досадашње научне резултате и остваре нове, који ће бити по мјери будућих човјекових жеља и потреба“.

Монографија је опремљена научном апаратуром која јој својим присуством даје пуноћу и озбиљност. То су : именски регистар који доноси више од хиљаду и песто властитих имена која су споменута у књизи и обиман по-

пис коришћене и цитиране литературе. На корицама књиге објављени су и три извода из рецензија еминентних стручњака: Милоша Ковачевића, Драга Бранковића и Лаза Ристића, које су јој и својеврсна препорука за штампање, а и коришћење књиге.

Књига *Научни путокази* професора Максимовића, и по темама које обрађује и по начину на који те теме обрађује, који је потпуно нов и иновативан у сагледавању методолошких аспеката научноистраживачког рада, вишеструко је значајна и корисна. Теме као што су теорија, методи и техника научног рада које су обрађене у овој књизи, начин њиховог проблематизовања и јединствен, оригиналан, непосредан и разговоријетан ауторов стил, ову књигу чине предметом интересовања широког круга реципијената, и то не само као обавезна литература студената постдипломских и мастер студија и као препорука младим истраживачима који тек улазе у свијет науке, већ и широј научној јавности.